

Julius Fučík:

LIKVIDACE WOLKEROVA KULTU

Znovu se hovoří o Wolkerovi. Ale dnes již poněkud jinak než před rokem. Básník, který se přiblížil smrti člověka, je znovu kriticky oceňován a shledáván lehčím. Likviduje se kult Wolkerův. Je brán „národu“, jemuž nepatří. Dosti Wolkera. Jeho legenda nemůže obstát pod kritickým nožem. Je v tom jakýsi údiv, že byl přijat za velikého básníka buržoazí, ačkoliv nijak nerozmnožuje její duchovní statky. Není přece velikým básníkem, neboť veliký básník by k svým myšlenkám nalezl také čistě svou básnickou formu, experimentoval by: ale Wolker neexperimentoval, převzal mnoho hotových, starých forem, nejen z Erbena — pro svou baladu, ale i pro svou dialektiku.

Rozšafná inteligence promluvila v KRITICE panem Sedlákem, konkurující generace anonymně v PÁSMU. Epiteta, jež jim zde přidávám, nejsou přišanou, ale označením; neboť měli pravdu: Sedlák i PÁSMO. Sedlák, který degradoval Wolkera na básníka srdečného a milého, upíraje mu význam obecnější, a PÁSMO, které odsoudilo ve Wolkerovi posledního špatného básníka ideologického. Bylo chybou, viděla-li kdy buržoazie pro sebe ve Wolkerovi něco jiného. Hrozilo to utopit ho v přívalu buržoazní kultury, zastřít to, čím je ve skutečnosti a čím je pro nás.

Námaha, se kterou Fraenkl v HOSTU hleděl vysvětlit Wolkerovo dílo měšťáckou ideologií, se kterou je natahoval na

etický skřípec a přistříhoval národně-sociálním socialismem, byla neplodná. Ani jako médium noetických problémů nemůže být Wolker zachráněn kultuře vládnoucí třídy. Není to také v jeho zájmu. Naopak. Čím dříve bude zlikvidován jeho kult v ní, tím lépe. Kdyby buržoazní literární historii bylo popřáno dočkat se potřebného odstupu, nazvala by Wolkera sotva čím více než zjevem přechodným mezi dvěma generacemi. A jistě byl by to právě DEVĚTSIL, jemuž by se dostalo pravého ocenění, opravdu novým a velkým umělcem nazván by byl Nezval a Seifert posledního období. Wolkerem porážet Teiga bylo by tak směšné, jako je dnes „směšným“ bojovat Wolkerovou teorií o proletářském umění (neboť kdo se po ní otočí, aby z ní vysvětlil Wolkerovu praxi a oprávněnost jeho směru) proti časovým teoriím Teigovým. Dnes ještě snad literární zpátečníci schovávají své nájezdy Wolkerovým jménem, ale právě tak, jako je nyní přijímán a vyzdvihoval proti poetistům pro svou „formální nevybojnost“, tak by byl odmítán a zapomenut, až by jejich formální vybojnost nesla ovoce. Jeho dnešní kult v „národu“ nestojí na pevné půdě.

Ano, je to nepochopitelné, že byl buržoazií akceptován, i když uvažujeme o jeho velikém nadání. Neboť toto nadání patřilo jí jen kousíčkem, jen jeho učebnými léty. Plody, třeba nejranější, neslo již někomu jinému. Plody pro ni neužitečné, škodlivé, které nemohou dost dobře odpovídat jejím představám o umění. Wolker umělcem byl, ale nezůstal jím — pro ni. Čili, mluveno slovy Nezvalovými: „Wolker se obětoval. Postavil svou poezii do služeb revoluce.“

Nuže, takto vypadala literární scénérie Wolkerovy „oběti“:

S úpadkem buržoazie nastává i úpadek jejího umění. Nejen „dekadence“, označená tímto slovem, ale i dekadentní senzualismus, kubismus, expresionismus. Neznamená to, že není talentů. Právě naopak, talenty jsou nám dokumentem jejího úpadku, na nich můžeme ukazovat, jak celá ta její literatura,

divadlo, výtvarné umění je jen „hluchou květinou“. Na Šrámkovi, který miloučce miluje v nejmenším formátu, na Čapkovi, který nikdy nic netvrdil a na vše se jen dívá, a třeba na Götzovi, jehož literární chaos překročil meze dorozumění.

České literatuře byl dlouho oživovacím prostředkem německý imperialismus. Naše buržoazie musila být stále ve střehu proti buržoazii německé, byla ve výboji, neměla plnou moc. Na tomto faktu visela důležitost „vlastenecké literatury“, tj. té části české literatury, která se dala cele do služeb meziburžoazního česko-německého boje a nepodlehla tak všeobecnému úpadku, který k nám táhl „oknem otevřeným do Evropy“. V této literatuře byl ještě za světové války nerv nedekadentní — třebaže ovšem umělecký efekt byl spíš mimo meze poznání.

Převratem, převzetím moci dala si česká buržoazie danajský dar. Nastoupila své místo za soumraku buržoazního řádu, nemohla čekat zázraky od své existence, ale na druhé straně předpokládala pomoc a „dobrou vůli“ od „národa“. Ale tu se jí ukázalo, že devadesát procent českých „vlastenců“ nemělo s jejím vlastenectvím nic společného, že tu byl slučován boj sociální s nacionálním; s koncem nacionálního výboje vystoupil boj třídní samostatně a tím ostřeji.

Tím také skončil význam vlastenecké literatury. Nezemřela ovšem a řadí dál v parlamentních řečech Viktora Dyka a vlasteneckých krvácích Rudolfa Medka, ale ztratila smysl, životnost, styl, přestala být nenávratně uměním. Věc, se kterou se už nepočítá.

Dekadence však nevstoupila hned do první řady, uvolněné zánikem tohoto druhu. Evropou šla sociální revoluce a prudce nalehla i na literaturu. Všude, a také u nás. Mluvilo se o revoluční poezii. Vydávaly se takové knížky. Ale byl to jen náraz. Buržoazie se „konsolidovala“. Konsolidovalo se také její umění a nastoupilo svou pravidelnou cestu vývoje. Čapkové navázali kontinuitu. DEVĚTSILOVÉ pokračují. To je dnes jejich historickou úlohou: naplňovat tradici. Jejich poetismus je proto správnou formou uměleckou (hodnotí se

zcela dobře, říkají-li, že „teprve po Wolkerovi začíná opravdu nové a velké umění“), neboť je docela v linii vývoje buržoazní literatury. Oni dědí tradici, oni pokračují ve výrobě těch úpadkových drobnůstek, které jsou milé a hravé, jimiž nás, dědice měšťáckého vkusu a kultury, potěšují nebo provokují, oni dělají ty neužitečné a čím dál tím zbytečnější věci, jež nazýváme uměním. Revoltují proti nim staří páni — docela tradičně, tak, jak se revoltovalo vždy proti experimentům nových básnických generací, a nová básnická generace je naopak dráždí, docela tradičně, tak, jak se vždycky dráždili staří pánové. A umění tradičně běží ke katastrofě, jako třída, pro niž pracuje.

Do této scenerie vystoupil Jiří Wolker a stojí tady jako zjev docela samostatný, mimo linii běžného vývoje literárního. Je tak jako jeho druhové zasažen proudem sociální revoluce, ale uvědomuje si to daleko rázněji a hlouběji. Ještě instinktivně vyjasňuje si postavení světových sil; vidí, že proti upadající třídě měšťáků zvedá se nová třída proletářská, že nastává poslední etapa boje, boj přímý, muž proti muži, že všechny síly musejí být napnuty k vítězství proletariátu, že všichni spravedliví musejí se postavit na jeho stranu. Píše: „Budete-li vidět zápas dvou lidí, z nichž jeden bojuje proti křivdě a je vám drahý pro své utrpení a statečnost, zatímco na druhém vidíte faleš, zbabělý úskok a koupěnou sílu — což nemusí naše srdce v těch okamžicích milovat prvního a stát při něm...? A my dnes nevidíme zápas dvou lidí, vidíme ZÁPAS DVOU SVĚTŮ, celý vesmír se chvěje pod jejich nárazy a naše srdce trne v úzkostech a zpívá v nadějích.“

Za těmito slovy stál tehdy (1922) ještě celý Devětsil. Ale revoluce nepřišla, jak Seifert zpíval. Byl to zpěv namáhavý, nemohl být časově předjat. Devětsil odejel do Paříže léčit své ochraptělé hlasivky a šeptat slova drahocenných cocktailů do bezdrátové telefonie. Wolker zůstal jediný. Z instinktu (který se v Devětsilu tak záhy vyčerpal, zanechávaje po sobě

jen tu a tam stopy proletářské terminologie) přešel k vědomému příslušenství k revoluční straně komunistické. „Obětoval se revoluci.“ Dal se nevyšlapanou cestou k proletářským srdcím, devětsilové tradiční cestou buržoazní zábavy. On, maje vytrvalost proletáře, oni s těkavostí konce své třídy. To byl rozchod Wolkerův s generací Devětsilu a rozchod s tendencemi a potřebami buržoazního umění vůbec.

Jeho problémem stalo se nyní ztvárnění proletářské ideologie, již absorboval; praktické formální vyjádření teorie o umění proletariátu bojujícího, tedy třídy, která si ještě nemohla vytvořit umělecký styl. Hledá silný vzor. Chce se opřít o někoho obecnějšího, než je sám, o někoho, kdo může být masou poslouchán s porozuměním, kdo má formu zdravou, nedekadentní, nezkroucenou špatným a rozpadávajícím se řádem společnosti, tedy formu jinou, než jsou a mohou být všechny formy dneška.

ERBEN je mu takovým člověkem. Erben, syn doby, v níž buržoazní třída s jistotou stoupala k svému vrcholu. Erben, jehož vnitřní jasnost a určitost nemohla by se u nás vyskytnout v současném úpadku a nervozitě před katastrofou. Proto píše Wolker ještě několik měsíců před svou smrtí, již z Tatranské Poljanky, v dopise kamarádovi: „S Devětsilem a Skupinou jsem se rozešel. Urazil jsem je tvrzením, že Erben je mi desetkrát proletářštější než Apollinaire.“ Toto vědomí, jasné určení a rozhodnutí Wolkerovo pro erbenovskou formu baladickou ukazuje, že chtěl se zhostit úpadkové formy současné, že chtěl, aby mu bylo rozuměno u těch, kteří si nemohli koupit měšťáckou kultivovanost a smysl pro vtípné nic. Wolker — opakují se tu — chtěl být slyšen novou, mladou třídou dělnickou a dosáhl tohoto cíle. Stal se v podstatných číslech svého díla básníkem proletariátu, ne vítězného sice, ale bojujícího, stojí na začátku proletářské poezie, jako tam stojí ti mnozí bezejmenní, kteří nejsou básníky, kteří veršují svoje proslovy k šikům a svoje slavnostní scény bez uměleckých aspirací, ale s vědomím své potřeby a platnosti. Wolker jde s nimi, s tím patrným rozdílem, že básníkem je.

Se svou tvárnou pohotovostí nedal by se poetisty zahanbit ve vynalézání nových duchaplných pantomim, nemusil by se bát, že ho mine sláva rebusových vynálezců. Ale našel úkol větší a důležitější. Neuzavírá starou kulturní periodu, ale otevírá novou.

Setrvání na linii, kterou určil náraz sociální revoluce, třídní uvědomění a revoluční zaujetí na straně jedné — formální využití poezie z dob zdraví buržoazie na straně druhé, tyto věci, které vyznačují zralejší období Wolkerovo, znamenají také, že Wolker porušuje tradici, jak by se tomu řeklo žargonem literárněhistorickým. Ano, Wolker nemá tu nic ze znaků rozkladu měšťácké třídy, kterými oplývá např. DEVĚTSIL, vychází z lůna buržoazie zcela novým proudem, pro ni — můžeme říci přímo — nečasovým, snad překvapujícím, ale nakonec nepochopitelným a tedy nezužitkovatelným. I se svým Erbenem je Wolker, pronásledovaný pošklebkem „tradicionalismu“, úplně protitradičním v nejvládnějším smyslu toho slova, neboť se revolučně obrací i proti základům i proti stavu dnešního umění buržoazního, v jehož mezích jediné dalo by se o tradici hovořit.

Ale to také znamená, že příspěvek, který buržoaznímu umění dal, ani zdaleka neodpovídá významu, který je básníkovy přisuzován. Má pravdu Sedlák, že Wolker je přeceňován, má pravdu PÁSMO, že po Wolkerovi, mimo Wolkeru je to právě, nové, skutečně veliké umění dnešní kultury. Přimlouváme se za to, aby tyto kritické hlasy došly sluchu v buržoazní obci čtenářské. Přimlouváme se za to, aby Wolker byl vzat „národu“ dříve, než národ bude zklamán. Přimlouváme se za uspišení likvidace kultu Wolkerova.

Dosti Wolker! Není vám přece k ničemu, pánové! Nerozmnoží vaši kulturu. Nepřinese jí nové dary. Neobrodí, co se nedá obrodit. Je méně pronikavý než džezbend a méně krásný než nahota Folies-Bergères. Znudil by vás. Obráťte list! Nečtěte Wolkeru, který není váš. Ale čtěte Nezvala, který

je váš, čtete Seiferta, který se k vám přidal, čtete PÁSMO, DISK a PRAŽSKÉ SATURNALIE.

Na vlnách sociální revoluce je vaše smrt, „Na vlnách TSF“ vaše živá — ještě živá — přítomnost.

(Avantgarda 1, č. 3, březen 1925)

Podle čísla tak mladý list a obsahem již tak senilní. Škoda! Současně prohlašuje redakce Pásmu důrazně, že za toto číslo, vyplněné články a verši o Pásmu, tedy veskrze reklamní, neplatíme inzertních sazeb, ježto nebylo objednáno. Nikoli Avantgarda, spíše Poslední garda. J. Fučík v Likvidaci Wolkerova kultu označuje umění Devětsilu za poslední výhonky měšťáckého umění. Páně Fučíkovo rozhorlení je rovněž výhonkem, lze-li tak označit předčasně vyhnaný plod jeho proletářských útrob. Takový výhonek ovšem nemá vůbec kořenů. Jinak: O. Kanehl: Výzva k stávce, J. Mach: „Levý“ sociálpatriotismus, Codreanu: Rumunsko, jaké jest, J. Hrdina: Třídní spravedlnost. Jinak červená obálka. Obveselí vás za pouhou 1 Kč. Důkaz, že politická tendenční škraboška nechrání před reakčností a neodbornickým spíláním.

(Pásmo 1, č. 11–12, květen 1925)